

SZEMIOTIKAI TÁJÉKOZTATÓ

„A szemiotika összeköti a természetet és a kultúrát” (Guadalajara, 1997)
„A szemiotika a tudományok közös nevezője” (H. Varga Gyula, 2021)

Új folyam 34 (1991-) * 2024. szeptember 12. * 2024. 3. szám

*

A Magyar Szemiotikai Társaság tájékoztatója (hagyományos és elektronikus változat)
Alapító szerkesztő: **Józsa Péter**

Szerkeszti: **Balázs Géza** (balazs.geza@gmail.com)
Munkatárs: **Pölcz Ádám** (magyszemtars@gmail.com)
Felelős kiadó: **Voigt Vilmos**, a társaság elnöke
Honlap: www.szemiotika.hu

*

A Szemiotikai Tájékoztatót a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2011. szeptember 26-án
nyilvántartásba vette.
A határozat nyilvántartási száma: IO/27785-2/2011.

Lapunk összes számának elektronikus változata (2001-től) itt olvasható:
<http://www.szemiotika.hu/2009/07/18/szemiotikai-tajekozato/>

***

A film szimbolikája, Eger, 2024. október 4–6.

23. Semiotica Agriensis

Szemiotikai (művelődéstörténeti, filozófiai, nyelvészeti, irodalmi, művészeti) konferencia

Helyszín: Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Líceum, Kápolna (mindhárom napon), 3300 Eger, Eszterházy tér 1.

Szervezők: Magyar Szemiotikai Társaság – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Pedagógiai Kar és EKKE BMK - Mozgóképművészeti és Kommunikációs Intézet – Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola

Szervezőbizottság: dr. Balázs Géza egyetemi tanár, SZFE, az MSZT főtitkára – dr. H. Tomesz Tímea egyetemi docens, EKKE – dr. M. Tóth Éva egyetemi tanár, az EKKE Mozgóképművészeti és Kommunikációs Intézet igazgatója – dr. Pölcz Ádám egyetemi docens, ELTE TÓK, az MSZT titkára – dr. Szűts Zoltán, az EKKE Pedagógiai Kar dékánja – dr. Voigt Vilmos, az ELTE professor emeritusa, az MSZT elnöke

Az előadások mindenki számára nyilvánosak és ingyenesek!

A szervezőbizottság a programváltozás jogát fenntartja.

2024. október 4. péntek

15:00 Megnyitó:

M. Tóth Éva egyetemi tanár (EKKE Mozgóképművészeti és Kommunikációs Intézet)

Balázs Géza egyetemi tanár (Színház- és Filmművészeti Egyetem, Magyar Szemiotikai Társaság)

Előadások Király Jenő (1943–2017) emlékére

Szekcióvezető: M. Tóth Éva

15:30 Büky László (ny. egyetemi tanár, az MTA doktora, SZTE): Film, filozófia, foglalkozás

15:50 Balázs Géza (egyetemi tanár, Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola/Partiumi Keresztény Egyetem): Király Jenő korai filmszemiotikai, filmesztétikai munkássága

16:10 Varga Anna (egyetemi docens, METU-ART Mozgóképfilm Tanszék): A (mai) film szimbolikája könyvsorozat megjelenésének története

16:30 Szíjártó Imre (egyetemi tanár, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Film- és Médiatudományi Tanszék): A színész mint jel

16:50 Ármeán Otília (egyetemi docens, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Marosvásárhely): Filmre vitt színház és összetett plánok a Háromezer számozott darabban.

17:10 Vita, beszélgetés

18:00 Könyvbemutató: *A könyv szemiotikája* című kötet bemutatása (szerkesztők: Pölcz Ádám és Terdikné Takács Szilvia)

2024. október 5. szombat

A film retorikája, szimbolikája

Szekcióvezető: Szíjártó Imre

9:00 Deák-Sárosi László (tudományos munkatárs, MNMFKK OSZK): A mozgóképfilm retorikája – A szimbólum a filmben.

9:20 Hulyák-Tomesz Tímea (egyetemi docens, EKKE): Sportmotívum a magyar játékfilmekben

9:40 Már Orsolya (tanár, Antos János Általános Iskola, Babes-Bolyai Tudományegyetem, Kézdivásárhely): Kötelező olvasmányok filmen

10:00 Záhonyi-Ábel Márk (egyetemi adjunktus, EKKE): Könyv-képek. A könyv motívuma Köbli Norbert múltábrázoló játékfilmjeiben

10:20–10.50 Szünet

10:50 Ortutay Katalin (egyetemi docens, Pannon Egyetem): Szemiotikai ekvivalencia a filmfeliratok fordításában *A púpos (Le Bossu)* című francia film kapcsán

11:10 Tuba Márta (PhD, tanár, Gárdonyi Géza Általános és Középiskola, Érd): Történetek a dzsungelből – Kipling könyvben és filmvásznon

11:30 Pölcz Ádám (egyetemi docens, ELTE TÓK): A rövidség (brevitas) képi retorikája a videoklipekben

11:50 Szilágyi Fanni (művésztanár, EKKE Mozgóképművészeti és Kommunikációs Intézet): Elavult és egyedi anakronizmus vizsgálata történelmi filmek tükrében

12:10 Vesszős Balázs (egyetemi adjunktus, Nyíregyházi Egyetem: A film nyelvi és kulturális közvetítő szerepe a nyelvoktatásban

12:30 Márfai-Molnár László (egyetemi docens, Soproni Egyetem) – Molnár Csilla (egyetemi docens, Soproni Egyetem): A modern és a posztmodern befogadói tekintet szemiotikája Király Jenő munkái alapján

13:00–14:00 Ebédszünet

Doktori szekció

Vezeti: Balázs Géza

14:00 Csoma Sándor (DLA-hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem): Az autentikusság feláldozása a hihetőség oltárán

14:20 Mózes Gergely (DLA-hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem, egyetemi tanársegéd, EKKE): A mesterséges intelligencia és a deepfake jelenléte a dokumentumfilmben

14:40 Borbás László (mesteroktató, mozgóképművész, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Mozgóképművészeti és Kommunikációs Intézet; DLA-hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem): A magyar helytörténeti dokumentumfilm mint a kulturális örökség része - dokumentumkutatás és filmkészítői megoldások, az alkotó formanyelvi lehetőségei

15:00 Molvay Norbert (doktorandusz hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Doktori Iskola): Szimbólumok, párbeszéd, monológok és jelentések Ingmar Bergman *Persona* című filmjében

15:20–16:00 Szünet

16:00 Török Katalin (Színház-és Filmművészeti Egyetem, PhD II. évfolyam): A képi fordulat és a kognitív metafora összefüggései és megjelenése a Swarovski márka *Welcome to Wonderlab* című reklámfilmjében

16:20 Szabó Elemér (PhD-hallgató, Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola): „Kong a Király”. Király Jenő horror-(film)szemiotikájának megközelítése vizuális antropológiai perspektívából

16:40 Bak Zsuzsanna (mesteroktató, EKKE Mozgóképművészeti és Kommunikációs Intézet; PhD-hallgató, ELTE Művészetelméleti és Filmtudományi Intézet): A látható és láthatatlan dramaturgiája - Történet és előtörténet összefüggéseinek rendszere Samuel Grandchamp *Le Barrage (A nagy gát)* című kisjátékfilmjében.

17:00 Dénes Ágota tanító, mesterpedagógus (Csöglei Általános Iskola); alkalmazott nyelvészet szakos bölcész; az EKKE Neveléstudományi Doktori Iskolájának PhD-hallgatója): Jankovics Marcell Toldi-feldolgozásának ikonográfiai és ikonológiai aspektusai

17.20–17.40 Mátyás György tanársegéd (az EKKKE Neveléstudományi Doktori Iskola elsőéves doktorandusza): A „Látható és láthatatlan”, az ismeretkezelés keresztműzében, avagy út a ChatGPT és SQL adatkezelésen át az új információig

17.40 vita, megbeszélés

18:00 Az EKKKE Mozgóképművészeti és Kommunikációs Intézet szakmai meglepetés-programja.

19:00 EKKKE Leányka Campus bisztró, 3300 Eger, Leányka út 4. (fogadás)

2024. október 6. vasárnap

Az SZFE egyetemi hallgatói szekciója

Vezeti: Veress Ferenc művészettörténész

9:30 Veress Ferenc (művészettörténész, Színház- és Filmművészeti Egyetem Németh Antal Drámaelméleti Intézet): Az Ermitázs mint az emlékezet őrzője Szokurov „Orosz bárka” című filmjében

10:00 Varga Sébastien (egyetemi hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Zsigmond Vilmos Mozgóképművészeti Intézet): Balladák a filmvászonon – Arany János *Tetemre hívás* című versének filmes változatai

10:20 Szabó Csenge (egyetemi hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Németh Antal Drámaelméleti Intézet): Film, színház és képzőművészet intermedialitása Derek Jarman *Caravaggio* című filmjében

10:40 Czene-Polgár Donát (egyetemi hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Németh Antal Drámaelméleti Intézet): Sade mítosza

11:00 Kocsis László Levente (tanár, PhD-hallgató, SZFE): A hősök és antihősök „örök visszatérése” a DC és MARVEL univerzumban

11:20–12:00 Vita, megbeszélés, a konferencia zárása

Közönségzavazat alapján a legjobb három előadó megkapja **Király Jenő *A film szimbolikája*** című könyvsorozatát.

Kivonatok (a szerzők betűrendjében)

Ármeán Otília (egyetemi docens, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Marosvásárhely): Filmre vitt színház és összetett plánok a Háromezer számozott darabban. Nézd, ez az. Ez egy tök tradicionális cigányház. / Hát ez élőben még jobb [...] elképesztően hiteles. Császi Ádám filmjének közösségi médiafelületeken zajló önbemutatása (Instagram: 3000_numbered_pieces, facebook: Háromezer számozott darab) kiemeli az izgalmas formanyelvet, az egyedülálló narratív eszközöket, az operatóri munka segítségével néha konkrétan feje tetejére állított képi világot. Feltevésem szerint az újszerűen használt filmes megoldások egyrészt a színházi előadás és annak filmes újratemtése között, másrészt a készen talált tartalmak és a létrehozott jelentések között hoznak létre paradoxonba hajló dinamikát. A formanyelvi megoldások közül az összetett plánok (Király Jenő), azaz a plánok síkokra bontásának gyakorlatát emelem ki, és a színházi és filmes jelek értésére tett hatását mutatom be. Kiemelt bibliográfia: Király Jenő (1975): Fotofonikus tükrözélmélet. In Király Jenő – Zsilka János: Kommunikációelmélet III. (Homogén médiumok) Tankönyvkiadó, Budapest, 79–300.

Bak Zsuzsanna (mesteroktató, EKKE Mozgóképművészeti és Kommunikációs Intézet; PhD-hallgató, ELTE Művészetelméleti és Filmtudományi Intézet): A látható és láthatatlan dramaturgiája - Történet és előtörténet összefüggéseinek rendszere Samuel Grandchamp Le Barrage (A nagy gát) című kisjátékfilmjében. „A rövidfilmek tematikus, narratív és gyártási jellemzőinek átalakulása az elmúlt húsz évben a nemzetközi fesztiválok összefüggésében” című doktori disszertációmban a rövidfilmkészítés szakmai értékelésének kimondott és rejtett szempontjait kívánom kutatni. Kutatásom az A-kategóriás nemzetközi fesztiválok szelekciós trendjeinek lehetséges változását és a trendekhez való alkalmazkodás kérdését többszemponútú, műelemzést és gyártási hátteret egyaránt vizsgáló megközelítéssel kívánja tárgyalni. A műelemző részben a tematikus és narratív vizsgálat kiinduló kérdése, hogy vajon a jelenetek füzérét tekintve a kérdés-válasz-kérdés-válasz szerkezetű, személyesebb hangvételű és témájú kisjátékfilmek ugyanakkora eséllyel versenyeznek-e, mint a feszültségkeltés eszközeivel direktbben élő, élesebb drámai helyzetet teremtő, vagy épp kérdés-kérdés-kérdés-válasz szerkezetű, de legfőképp az exozícióban és karakter entrée jelenetben dinamikusabban szerkesztett és fajsúlyosabb központi témát hordozó kisjátékfilmek. Jelen előadásban ezen vizsgálati pont egyik alfejezetére fókuszálok, az „elveszett előtörténet” rekonstrukciós problematikájára: hogyan sűrítethető egy történet a gyakorlatban, hogy megfeleljen a fesztiválok időkezelésre vonatkozó elvárásainak. Samuel Grandchamp Le Barrage (A nagy gát) című kisjátékfilmjében a szerző megsokszorozza a történeti időt, mely jóval meghaladja a konkrét játékidőt, teszi ezt a „láthatatlan” előtörténet elmesélésével szituációs elemek, a dialógusban tett utalások, subtextek sokaságának alkalmazásával, de direkt dialógusok kerülésével. A „történet előtti” történetvezetési szakasz egészíti ki és teszi érthetővé a teljes filmet, ezzel jócskán a befogadó értelmezési és történetalkotási képességére hagyatkozva.

Balázs Géza (egyetemi tanár, Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola/Partiumi Keresztény Egyetem): Király Jenő korai filmszemiotikai, filmesztétikai munkássága. Király Jenő, a „második Balázs Bélánk” filmesztétikai munkásságának összefoglalása A film szimbolikája című könyvsorozat (Kaposvár, 2010.). Ám a jeles filmelméleti szakember alapvető gondolatait már az 1970-es és 1980-as években összefoglalta jórészt ma már nehezen elérhető egyetemi jegyzetekben, valamint a Magyar Filmtudományi Intézet és Archivum kiadványaiban. A Mozifolklór és kameratöltőtoll című könyvről frissen végzett egyetemistaként magam is írtam a Forrás című folyóiratban (1985/7. 90-92.). Előadásomban a korai Király Jenő-művek közül A fotofonikus tükrözésemélet (1975), A marxista filmelmélet alapjai (1980), a Mozifolklór és kameratöltőtoll (1983) és a Mágikus mozi (1998) című kötetek elméleti megközelítéseit tárgyalom.

Borbás László (mesteroktató, mozgóképművész, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Mozgóképművészeti és Kommunikációs Intézet; DLA-hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem): A magyar helytörténeti dokumentumfilm mint a kulturális örökség része - dokumentumkutatás és filmkészítői megoldások, az alkotó formanyelvi lehetőségei. „A beszélt nyelv önkényes jelek rendszere, a filmnyelv természetes jelek rendszere, melyek azonban önkényesen vannak választva és csoportosítva.” Marcel Martin. A film az a médium, amiben a múltunk, jelenünk és a jövőnk is benne van. Egyik fontos jellemzője az „adattároló” funkciója és nem csupán egy perforált celluloidszalag, amely egy helytörténeti, néprajz dokumentumfilm-kutató számára elengedhetetlen forrásanyag a kiinduláshoz, a továbbiakban pedig az összefüggések feltárásához, a különböző szemiotikai aspektusok vizsgálatához. Előadásomban egy bővebb kutatás céljait, módszertanát szeretném bemutatni, megvizsgálva azt, hogy a filmek miként járulnak hozzá egy helyi vagy országos történelmi korszak vizuális dokumentálásához. A kutatásom filmszemiotikai szempontból is vizsgálja a könyvekben, az írott dokumentumokban és az archív filmekben való összefüggéseket. Az „egri krónikások” által készített filmesösszeállítások kordokumentuma egyedülálló, Magyarországon unikumnak számít, mivel az alkotók (építész,

gyógyszerész, iskolaigazgató, rádiókészülék árus) egyéniségén, szűrőjén keresztül éljük át, mi történhetett a XX. század harmincas évei elejétől, a negyvenes évek elejéig tartó időszakban, Egerben. Az elméleti kutatásomhoz kapcsolódóan és az ott kapott eredményeket, egy helytörténeti tárgyú dokumentumfilm (Mestermű) - a „Fürgén berregve készült a folyékony történelem...” - az egri amatőr filmriporterek tevékenysége az 1930-tól 1944-ig tartó időszakban munkacímű alkotás - megvalósítása a kutatási programom eredményeire építve is elkészüljön. A jelenlegi kutatási témám során a dokumentumkutatás mellett a filmkészítői megoldások, az alkotói lehetőségek, a rekonstruált eredeti archív felvételek mentén analóg (S8-as) és digitális technikával az AI (mesterséges intelligencia) dokumentumfilmes lehetőségeit tárom fel, ahol a fikciós jelenetek egyedi lehetőségei is megjelennek, a helytörténeti tárgyú dokumentumfilmekben. Az előadásom, a feltáró munka első szakaszához kapcsolódnak elsősorban, amikor is az egri filmalkotók „személyazonosságának” feltárása mellett, a filmjeikben megjelenő – az egyént és a közösséget bemutató – formanyelvi megoldásokat tárom fel. „A sajátos filmlátás elsajátítása a valóságlátáson alapul.” (Balázs Béla)

Büky László (ny. egyetemi tanár, az MTA doktora, SZTE): Film, filozófia, foglalkozás. Az első párizsi nyilvános filmvetítés után 14 évvel jelent meg Babits Mozgófénykép című verse (1909-ben). A költemény ritmusa, szerkezete és tartalma egyaránt a film akkor új tulajdonságaira épül és utal. Karinthy Frigyes ugyanebben az évben már esszéiben foglalkozik a mozgóképsorral mint szórakoztató, ismeretterjesztő stb. alkotással. A nagy érdeklődés jele, hogy már Heltai J. 1907-ben megalkotja a mozi szót. A közízlés, a művészi kifejezés előnyei és hátrányai nyomán követetők Dutka Ákos, Heltai Jenő, Karinthy Frigyes, Juhász Gyula verseiben is.

Czene-Polgár Donát (egyetemi hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Németh Antal Drámaelméleti Intézet): Sade mítosza. Marquis de Sade alakja megkerülhetetlen mind az irodalomban, mind a filozófiában. Különös kegyetlenséggel és gúnnyal átitatott műveit számtalan országban helyezték tiltólistára, élete nagy részét börtönben töltötte, csak törvénytelen úton juthattak hozzá könyveihez. Írásai mégis fennmaradtak és a nyelv pedig a szadista szóban őrzi nevét mind a mai napig. Mi tette különlegessé ezt az elvetemült libertinust? Hogyan hatnak az emberi erkölcsökre Sade szövegei? A tabuk ledöntése, vagy azok megtartása, felállítása okoz nagyobb károkat? Ezekkel a kérdésekkel foglalkozik többek között Philip Kaufman Sade márki pennái című filmje, ami Doug Wright azonos című drámája nyomán, a szerző adaptációjával készült el. A film a charentoni elmeegógyintézetben mutatja meg a márki végnapjait, a történet azonban erősen eltér a valóságtól, mítikus „hőst” csinál Sade-ból. Előadásomban Sade művei, charentoni naplója és írásai segítségével megpróbálom ledönteni a Kaufman-féle „mítoszt” és rámutatni a film azon eszközeire, amivel megteremtette ezzel a valósággal párhuzamosan létező karaktert.

Csoma Sándor (DLA-hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem): Az autentikusság feláldozása a hihetőség oltárán. Filmrendezőként többször találkoztam azzal a különös antagonizmussal, hogy gyakran a hihetőség megteremtése végett éppen az autentikusságról kell lemondani a filmkészítésben. Főleg a történelmi, életrajzi filmek esetében merülnek fel olyan dilemmák, amelyek során a történelmi hitelesség feláldozása marad az egyetlen lehetőség arra, hogy a film mutatott valóságképe a nézők számára is elfogadható legyen. A háború előtt játszódó filmeknél például mindig az a nézői elvárás, hogy macskakő borítsa a földet, miközben 1913-ban Budapest már több helyen - pl. Újlipótváros - teljesen aszfaltozott volt. Rajk László látványtervező, a Napszállta című történelmi film esetében - hogy a mai néző elvárásainak megfeleljen - számos külső helyszínen le is földelte az utcákat, hogy döngölt földútnak tűnjenek. Az előadásban erre az antagonizmusra hozok különböző példákat, illetve vizsgálom ezek hatását a nézői elvárásokra.

Deák-Sárosi László (tudományos munkatárs, MNMKK OSZK): A mozgókép retorikája – A szimbólum a filmben. A filmmel kapcsolatban, bár fiatal művészetről van szó, többször felmerült, hogy milyen elméleti keretben a legcélszerűbb tárgyalni. Az önálló filmelméleti irányzatok is jelentkeztek, mint például a montázselmélet, a filmszemiotika, a filmológia, de azok is kapcsolódtak más filozófiai, művészetelméleti iskolákhoz. Az 1960-as évektől megjelentek olyan tanulmányok, amelyek a vizualitást a retorika rendszerében és fogalomtárával tárgyalták. Képi retorikát már kidolgoztak (Bildrhetorik 2007), és e sorok írója a mozgókép retorikájának megalapozására tett kísérletet a doktori értekezésében, ami A szimbolikus-retorikus film címmel jelent meg 2016-ban. Az előadás e megalapozás lényegét és továbbgondolását mutatja be, kiemelten a filmkép és a szimbólum használatára összpontosítva.

Dénes Ágota tanító, mesterpedagógus (Csöglei Általános Iskola); alkalmazott nyelvészet szakos bölcész; az EKKE Neveléstudományi Doktori Iskolájának PhD-hallgatója): Jankovics Marcell Toldi-feldolgozásának ikonográfiai és ikonológiai aspektusai. Arany János Toldija kultúrkincsünk örök darabja, általános iskolai kötelező mivoltából adódóan mindenki találkozik vele. Archaikus szövege miatt az olvasástól amúgy is idegenkedő fiatal generáció számára nehéz olvasmánynak számít. Az Arany-bicentenáriumhoz kapcsolódva készült Jankovics Marcell Toldi-feldolgozás az olvasmány élményt kibővítve (vagy azt pótolva) kiváló segédanyaga lehet az irodalomtanításnak. A klasszikus, kétdimenziós, kézzel rajzolt technikával készült animációval szemben leginkább a következő kritikák fogalmazódtak meg: képi világa, formanyelve egyszerű, szövege többnyire az eredeti alkotást követi, csupán Arany Toldijának illusztrációja. Véleményem szerint a mű képi világa több jelentéstartalmat foglal magába, egyszerre historikus, reális és szürreális. E rétegek feltárásával szeretném bemutatni, hogy Jankovics Toldi-adaptációja több, mint Arany elbeszélő költeményének mozgó rajzokkal illusztrált hangoskönyv változata. Toldi, Arany és Jankovics „dicső híre-neve” ezen alkotás révén is fennmaradhat az utókor számára.

Hulyák-Tomesz Tímea (egyetemi docens, EKKE): Sportmotívum a magyar játékfilmekben. A sportügy kiemelt jelentőségű az 1950-es években úgy is, mint a háborúra való felkészülés formája, és úgy is, mint a propaganda eszköze. Mint szimbólum az (nemzeti) identitás alakítója, megerősítője, őrzője, a küzdés, kitartás, felemelkedés megjelenítője. Előadásom célja annak bemutatása, hogy miként jelenik meg, milyen szerepe van a sportnak az 1950-es években játszódó magyar játékfilmekben (pl. Civil a pályán, Kétszer kettő néha öt, A csodacsatár, Szabadság, szerelem).

Kocsis László Levente (tanár, PhD-hallgató, SZFE): A hősök és antihősök „örök visszatérése” a DC és MARVEL univerzumban. A filmtémák, alapesetek „Örök visszatérése” figyelhető meg a filmvászonon, hiszen Cocteau azonos című (L'éternel retour 1943) filmjét az alábbi szavak vezetik be: "Nietzschétől vettem a címet. Azt akarom mondani vele, hogy a legendák, a nagy események, regények visszatérnek, ismétlődnek, és hőseik nem is sejtik, hogy nagy elődeik sorsát élik újra." Már a huszadik században megkezdődött az ideák, ideálok és képek gyors változásának ideje. Egy század sem hozott létre ennyi képet, s egy század sem pusztított el annyi képet, mint az elmúlt évtizedek. A posztmodern dekonstrukció napjainkra mindenre kiterjedően eluralkodott, nincs ez másképp a filmek világában sem. Napjaink szuperhősei már régen túlléptek a kezdeti képregényfilmek mozifiguráin. Király Jenő megfogalmazásában, a „mai szuperhős figurája egyesíti a hatékonyság mámorát, a jól funkcionáló testet, az erkölcsös tettet és a szerepmegtalálást, de mindezt még csodaként, nem a köznapok magától értetődőségeként jeleníti meg”. Mi lehet a titka a DC és a MARVEL filmek sikereinek? Talán azon illúzió, amely a filmet végig néző emberben éled, többnyire – egy fantáziaországban, városban (Wakanda, Gotham City, Metropolis...) játszódó de mégis – naturalista alapú, s egy életben megtörténhető esemény vagy kaland reprodukálásában éli

ki magát, ugyanis a film elemi szinten azonnal érthető, ezért tömegélmény, hiszen a moziközönség "minimális" szellemi szemlélődés mellett a legkülönbözőbb látványtárgyak sokaságát kapja, s a technikai adottságokat kiaknázó dramaturgia gyakran a néző "kényeztetését" tekinti (vég)céljának. S ahogy a film technikailag tökéletesedik, úgy a realitás illúziója is fokozódik. Előadásom fő kérdésében arra keresek választ, hogy bekövetkezik-e (vagy már be is következett) a klasszikus filmhősök trónfosztása az új filmes univerzumok szereplői által vagy van-e még létjogosultsága a klasszikus filmhősöknek a moziáshoz még akkor is, ha nem birtokolnak semmi szuperképességet és csodaerőt, csak erkölcsöt és becsületet?

Már Orsolya (tanár, Antos János Általános Iskola, Babes-Bolyai Tudományegyetem, Kézdivásárhely): Kötelező olvasmányok filmen. Nagyon sok lehetőség és általában elég idő is van a kötelező olvasmányok elolvasására, de legtöbb tanulónak mégsem sikerül határidőre befejezni. Legtöbbször a belőlük készült filmadaptációt nézik meg, amelyek nem váltják ki a könyv elolvasását, hiszen egy film nem minden esetben képes visszaadni a könyv bonyolult felépítését vagy nyelvezetét, viszont egy más perspektívát adhat, felvillanthat olyan akár apró részleteket, szimbólumokat, amelyeken a könyv olvasása során átsiklik a figyelem. Előadásomban néhány kötelező olvasmány filmes változatát mutatom be szemiotikai szempontból.

Márfai-Molnár László (egyetemi docens, Soproni Egyetem) – **Molnár Csilla** (egyetemi docens, Soproni Egyetem): A modern és a posztmodern befogadói tekintet szemiotikája Király Jenő munkái alapján. A film szemiotikai státuszát meghatározó vonás, hogy a filmkép esetében a leghangsúlyosabb jel és jelölt szemantikai viszonya, amely lehetővé teszi a tekintet vonatkozásában is a jelentés dinamikáját. Kiindulópontunk, hogy a megfigyelt személynek az őt tárggyá tevő tekintethez való viszonya történetileg változó. A premodern, tradicionális ember agresszíven reagál az őt figyelő tekintetre, melyet támadónak tekint. A modern emberben szorongást kelt a tekintet, míg a posztmodern ember igényli azt. Jellemző, hogy a modern gondolkodó, Sartre döntően negatív szerepet tulajdonít a tekintetnek, mint az ént a világ közepéből kiteszítő erőnek, ezzel szemben pedig Foucault egyik központi témája a másvalaki tekintete iránti mohó szükséglet, a gyónás szenvedélye. A posztmodern ember tehát akkor semmisül meg, ha nem kölcsönzi neki a másik tekintete a megerősítettség érzését. A 21. századra eljutottunk odáig, hogy a nárcisztikus és infantilis személyiségek számára a kamera pótolja a meghitt empátiát, amit a régi ember a társtól kapott. A későkapitalista élménytársadalom emberének sorsát nem jellemzi tartós létbiztonság és folyamatos életépítés, ezért belső tartalmai megítélése, sőt fennállása tekintetében is bizonytalan. Az értékrend is változik, nincs szégyellni valója, bármit megvallhat, képviselhet, mert nem azáltal válik érdekessé, hogy mit vall vagy képvisel, hanem azzal, hogy egyáltalán megnyilvánul. A mindenre kész üresség megnyilatkozásának ideális módja pedig a játék, mely nemcsak a megmutatkozást biztosítja, hanem azt is, hogy legyen mit megmutatni: a játék tölti fel a játékos létét tartalommal. A posztmodern ember ideális játékos. Gondolatmenetünkben a három szemléletmódot filmművészetből vett példákkal szeretnénk szemléltetni és bizonyítani. Kulcsszavak: szemantikai viszony, tekintet, premodern, modern, posztmodern, játék.

Mátyás György tanársegéd (az EKKE Neveléstudományi Doktori Iskola elsőéves doktorandusza): A „Látható és láthatatlan”, az ismeretkezelés keresztműzében, avagy út a ChatGPT és SQL adatkezelésen át az új információig. IT szakemberként és egyetemi oktatóként valljuk, hogy a mozgófilm művészeti alkotások és az adatmodell reprezentációk közös, gyötrelmes, hosszú úton születnek. Mindkét esetben a való világunk egy adott vetületéből indulunk ki, mindkét alkotás a szubjektum szűrőjén keresztül manifesztálódik. Az alkotómunka résztvevőiként az egyik esetben a mozgókép művészet-, a másik esetben a szoftverfejlesztés eszközkészletét használjuk fel. Közös elvárás a mozgókép és IT kultúrában jártas embertársainktól, hogy életük során etikus döntéseket

hozzanak a szűkebb és tágabb közösségük javára. Előadásunkban arra teszünk kísérletet, (a teljesség igénye nélkül), hogy felvillantjuk az IT ismeretkezelés és a mozgókép kultúra, általunk ismert találkozási pontjait. A találkozási pontok szemléltetéséhez Király Jenő „A film szimbolikája” című művét fogjuk felhasználni. Bemutatásra kerül a méltán népszerű ChatGPT új kép és mozgókép generáló funkciói. Az előadás végére megválaszoljuk, hogy az SQL adatkezelő és a ChatGPT szövegkezelő fel tudja-e használni új ismeret létrehozására az alábbi Király Jenő gondolatot. Ha igen hogyan, ha nem akkor meddig jutott el. „Ha a tudat szublimált vágy, azaz tudásvágy, akkor a ’tudattól független objektív valóság’ a vágy elérhetetlen tárgya; ha az ember létvágy, akkor a léttelenség a törekvés célja, melyben nyugtot talál.” Végül bemutatásra kerül egy saját és egy ChatGPT megoldás, a definíció, asszociáció, következtetés, ítélet gondolatai műveletek adatszerű tárolása céljából. Zárszóként minden kedves előadást-meghallgató véleményét szeretnénk megismerni az alábbi kérdésre vonatkozólag. A minket túlélő gondolataink átokként nehezedenek majd utódainkra, vagy áldásként fogják segíteni őket?

Molvay Norbert (doktorandusz hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Doktori Iskola): Szimbólumok, párbeszéd, monológok és jelentések Ingmar Bergman Persona című filmjében. Ingmar Bergman a legtudatosabb alkotók közé tartozik, nemigen engedett teret a forgatáson az improvizációnak és az esetlegességnek. Minden amit az 1965-ös Persona című művében látunk és hallunk hosszan kérélt művészi alkotótevékenység eredménye. A film talán egyike a legtöbbet elemzett és legtöbb olvasatot megért alkotásoknak. A szinte kimeríthetetlen jelentéstartományt tartalmazó filmről készült előadás megkísérli mind a főbb verbális, mind a főbb vizuális jeleket, mögöttes tartalmakat dekódolni.

Mózes Gergely (DLA-hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem, egyetemi tanársegéd, EKKE): A mesterséges intelligencia és a deepfake jelenléte a dokumentumfilmben. Az emberi történelem során először értünk el abba a korba, amikor a valóság és a fikció közti határok képesek szinte tökéletesen feloldódni, és e határok átlépésével járó manipulatív visszaélés számos lehetősége kialakíthatja azt a mozgóképes “újbeszél”-t, aminek a hitelességre törekvő történelmi dokumentumfilm is áldozatává válhat - akár szándékolatlanul is, hisz a múlt dokumentumai védtelenek lesznek. Hitelesség szempontjából mondhatni krízishelyzetben vagyunk, hiszen a hamis fotók és mozgóképek korszakát éljük, ami természetesen az archív anyagokra is vonatkozik. Ennek ellenére a kortárs dokumentumfilm készítői egyre inkább alkalmazzák ezt a technológiát, karaktereket, arcokat és hangokat helyettesítve, egyfajta hiánypótlásként a narratívájukban. A fő alkotói kérdés, hogy küzdelem és ellenállás helyett lehetséges-e az együttműködés alkotó és AI között úgy, hogy ne sérüljenek a dokumentumfilmes alapelvek, mint a hitelességre törekvés, vagy éppen a valóság önmagunkon való átszűrése? Előadásomban kortárs gyakorlati példákon keresztül keresem a választ.

Ortutay Katalin (egyetemi docens, Pannon Egyetem): Szemiotikai ekvivalencia a filmfeliratok fordításában A púpos (Le Bossu) című francia film kapcsán. A hetedik művészet megjelenésével új típusú közvetítés jelent meg a 20. században: a film külföldi forgalmazásának érdekében elkészülő fordításoknak nem csupán a szereplők nyelvét kellett visszaadniuk az aktuális nézőknek, hanem a nyelven, képen, cselekményen átszűrődő kulturális utalásokat is. A film tehát egyfajta kulturális palackposta. Ám a fordító számára ez komoly kihívást jelent. Ez a közvetítés ugyanis „korlátozott fordítás”, nyelvi és vizuális jelek együttesének az idő és a tér által behatárolt multiszemiotikus művelete. Jelen tanulmány fókuszában ez a fordítói tevékenység és ennek eredménye áll, Paul Féval híres regényének utolsó (1997-es) filmfeldolgozása kapcsán. A tanulmány megkísérli a francia hangzó nyelvi film magyar nyelvű feliratainak elemzését szemiotikai szempontból. Kulcsszavak: ekvivalencia, multiszemiotikus, filmfordítás, jeltárgyak, szimbólumok.

Pölcz Ádám (egyetemi docens, ELTE TÓK): A rövidség (brevitas) képi retorikája a videoklipeken. Az előadás a rövidség (brevitas) gondolatalakzatának videoklipeken való megjelenését vizsgálja. A vizuális retorika elemzési szempontjai lehetőséget teremtenek arra, hogy a kép és zene összefonódásából létrejövő alkotásokat a retorika meghatározott aspektusain (memória, szemléltetés, jelenlét, enthüméma) és más vizuális retorikai műfajokon (reklám) keresztül szemléljük. Az elemzés lehetőséget teremt arra, hogy a Király Jenő által a klipekről megfogalmazottakat (ritmust és melódiát egyesítő „képsaláta”, a szellemi terhek és a műalkotás irodalmi rétegeinek levetése) óvatos kritikával vizsgáljuk. Cél: a klipek rövidségéből fakadó kognitív, logikai és kreatív (vagyis összességében retorikai) folyamatok bemutatása a bennük fellelhető szimbólumokon (pl. átalakított vallási és/vagy nemzeti jelképeken, dalszövegbeli kulcsszavakon) keresztül. A várható eredmény: a videoklipek összetett háttértudásának retorikai szempontú elemzése, a klipszimbolika retorikájának alaposabb megértése. Kulcsszavak: rövidség, jelenlét, szemléltetés, látványretorika, szimbólumok.

Szabó Csenge (egyetemi hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Németh Antal Drámaelméleti Intézet): Film, színház és képzőművészet intermedialitása Derek Jarman Caravaggio című filmjében. Az angol film kiemelkedő alakjának – Derek Jarmannak – a talán legismertebb és legelismertebb műve a Caravaggio. Jarman, a lázadó outsider művész, életművében szembetűnő, hogy sosem riadt vissza a médium szabályrendszerének teljes felforgatásától. Ezt az alkotását vizsgálhatjuk három művészeti ág szempontjából is, a film keretei között színházias, teátrális megjelenítéssel örökíti meg a képzőművészetet. A rendező könnyedén játszik a határokkal: olykor elmosza, összekapcsolja, vagy eltávolítja azokat. Hogyan értelmezi újra egy fiktív történeten keresztül a kultúrhérosz Caravaggio alakját, akivel a filmjeire oly jellemző személyesség jegyében azonosul a rendező? A festő képeinek megelevenedését hogyan kapcsolja össze hőseinek drámájával? Az inadekvátnak tűnő elemek megjelenésével (villanykörte, írógép, számológép stb.), a tradícióból inspirálódó alkotó hogyan képes beszélni a máról? Előadásomban ezekre a kérdésekre is keresem a válaszokat.

Szabó Elemér (PhD-hallgató, Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola): „Kong a Király”. Király Jenő horror-(film)szemiotikájának megközelítése vizuális antropológiai perspektívából. A vizuális antropológia nem csupán kultúrakutatás vizuális módszerekkel (pl. etnográfiai filmezés), hanem a vizuális produktumok, alkotások (pl.: műfaji film) kulturális értelmezésének feladatát is kijelöli, adott esetben a „saját kultúra” kontextusában. Így viszonyulnia kell a filmszemiotikához is (film, mint az antropológia forrása). Király Jenő grandiózus (antropológiai vetületekkel is rendelkező) életműve különleges helyet foglal el a hazai filmtudományban, és az általa sajátosan értelmezett populáris filmkultúra „mítoszai” közül, mint egy „monstrum” emelkedik ki a horrorfilm műfaja és a King-Kong filmmitológia darabjainak elemzése. Előadásomban ehhez a jelenséghez szeretnék adalékokat adni, úgy, hogy csak az első filmet, az 1933-as „ős” születését járom körül történetileg, valamint szeretném a film szimbolikájának egy olyan rétegét feltárni, amely kiegészítheti, árnyalhatja Király leírását. Nem meglepő, hogy antropológiai dokumentumfilm ritkán lépi át a filmtörténetírás ingerküszöbét – talán csak a klasszikus Flaherty és modern Rouch volt képes azt magasan túlszárnyalni. Az viszont fölöttébb érdekes, hogy az első King-Kongot eredetileg etnográfiai dokumentumfilmek készítették el. Ez tematizálódik is a filmben, de Király elemzésében nem, mint ahogy az sem, hogy a kamera megjelenése a filmben ebben a tapasztalati élményben mit is „jelenthet”. Király formanyelvi kérdésekkel sem foglalkozik. Kutatásom érdeklődési horizontjában ezek a „hiányjelek” állnak. Kiegészítéseim talán hozzájárulhatnak Király értelmezésének elemzéséhez, elemzésének értelmezéséhez. Kockázatos filmanropológiai utazás a határtalan szemiozisz tengerén Király Jenő Kong-filmesztétikájának titokzatos szigete felé...

Szijártó Imre (egyetemi tanár, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Film- és Médiatudományi Tanszék): A színész mint jel. A színészi játék a filmértés árnyékos sávjában húzódik meg, ugyanis nem nagyon tudjuk szakszerűen indokolni a jó (hatásos, kifejező, elhithető) vagy nem jó (elhamarkodottan: hiteltelen) alakításokkal kapcsolatos állításainkat. Az előadás azt vizsgálja, hogy a színészek miként szolgálnak jelként a fikciós filmekben. A gondolatmenet vázát négy hivatkozás adja. Az első Király Jenő egyik munkájának részlete: „A filmkultúra mint nemzetek feletti képi nyelv, kihasználja a képek általános érthetőségét, melyről a helyi kulturális elkülönülést képviselő verbális nyelv lemondott. A képi nyelv, mint az emberiség tradíciójának deltája, elvégzi az egyszerű alapstruktúrák kidolgozását, az elágazások lenyesését, olyan végső összefüggések kiemelését, amelyek arra építenek, ami minden kultúrában közös, s innen kiindulva egyengetik, erre csak óvatosan, lassan építve rá, a sajátos vonások cseréjét. Minden helyi kultúrában dominálnak azok az élmények, melyeket ez a kultúra dolgozott ki legmagasabb formában, melyek a többi, átvett élményt is a maguk képére formálják” (Király, 2010: 241). Király Jenő mondataival összecsengenek Balázs Béla szavai: „A filmrendező már a színészek megválasztásával is alkot, ilyenkor adja meg a film alakjainak döntő, alapvető jellegzetességét.” /.../ „A filmen a szereplők jellemét első perctől kezdve külsejük határozza meg. A filmrendező nem egy „előadót”, hanem karakter keres, az alakok megválasztásával egyúttal alkot is” (Balázs, 2005: 31). A harmadik hivatkozott szerző Karol Irzykowski: „a filmben a színész egyszer és mindenkorra megadja a mű alakját, kidolgozza a felszínét, azaz többnyire a döntő részleteket, vagyis olykor még a szerzői babérok is megilletik” (Irzykowski, 2011: 148). Negyedik forrásként Susan Haywardot idézzük: „Anélkül, hogy a teljességre törekednénk, fogalmilag hétféle tipológiát különböztethetünk meg, aminek segítségével leírhatjuk egy filmművészet nemzeti jellegét” (HAYWARD 2001: 20). A Hayward által tipológiáknak nevezett tényezők közül itt a harmadikat és az ötödiket emeljük ki. A harmadik tényező: a filmen belüli „kódok” a kulturális örökség sajátos jegyeire, a nemzet képi reprezentációjára vonatkoznak. Olyan ábrázolatokról van szó, amelyek a filmekben megmutatják az adott ország jellegzetességeit – gondoljunk Párizs látképének meghatározó épületeire, a római utcaképre, a hegyek jelenlétére a szlovén filmekben, a muzulmán vagy ortodox környezetre, illetve fontos lesz például a magyar nyelv megjelenése bizonyos szlovén vagy szerb filmekben. A Hayward tanulmányában szereplő ötödik tényező „a filmcsillag mint jel” szempontja azon a felismerésen alapszik, hogy a sztár nemzeti sajátosságok kifejezője. Kettős viszonyról lehet szó: a sztár egyrészt kifejezi az adott közösség vágyait, illetve a nézők egy-egy színészbe belelátják azokat a sajátosságokat, amelyek bennük megvannak, illetve nagyonis hiányoznak.

Szilágyi Fanni (művésztanár, EKKE Mozgóképművészeti és Kommunikációs Intézet): Elavult és egyedi anakronizmus vizsgálata történelmi filmek tükrében. Miért jött divatba az, hogy reflektálnak a történelmi filmek rendezői a jelenre? A jelenben élők már nehezebben tudnak kapcsolódni a múlt problémáihoz? Érdekesnek tartom azt az igényt, hogy mindenképp le akarjuk fordítani, egyszerűsíteni a múltat. Legtöbb esetben az a cél a modern elemek bevonásával, hogy a fiatalabb nézők is találjanak valami kapaszkodót az adott műben, hogy könnyebben tudjanak feloldódni egy nehezebb témában. Hol húzódik a határ az organikus és az erőltetett anakronizmus között? A történelmi tények felülírása megkérdőjelezheti a film hitelességét, az alkotók tájékozottságát. Az érdekel, hogy a szándékos anakronizmus hogyan tud kézzelfoghatóvá tenni egy jelenkori problémát úgy, hogy a film a múltban játszódik. Az idősíkok keveredését szeretném megvizsgálni, hogyan hatnak egymásra a korok jellemzői a filmvászonon. Kategorizálnám az előképeket olyan szempontok szerint, hogy mennyire reflektál a jelenre, mennyire indokolt az időbeni ellentmondás, tehát attól függően, hogy mennyire releváns vagy éppen öncélú az anakronizmus.

Török Katalin (Színház-és Filmművészeti Egyetem, PhD II. évfolyam): A képi fordulat és a kognitív metafora összefüggései és megjelenése a Swarovski márka Welcome to Wonderlab című reklámfilmjében. Az előadás a Swarovski brand Welcome to Wonderlab című kampányának online filmjének elemzéséről szól, ahol Mitchell képi fordulat fogalmával és a kognitív metaforák segítségével elemzem a képkockákat. W. J. T. Mitchell A képi fordulat című írásában arra világít rá, hogyan befolyásolja és változtatja meg a modern technológia, különösen a képi megjelenítés és a média az emberek életét és gondolkodásmódját. Az előadás bemutatja azokat a változásokat, amelyeket a digitális kor hozott a vizuális kultúrába és azt, miképpen alakítja át a valóság értelmezését. Hangsúlyozom az élményszerzés új formáit, az identitás és a kommunikáció alakulását a digitális képek és különböző médiafelületek által közvetítve. Kitérek a marketingkommunikáció message fogalmára és arra, miképpen valósul meg a reklámfilmben az ígéret, ahogy valóra váltják a fogyasztók álmait, vagy legalább – akár pár perc erejéig – közelebb juttatják őket hozzájuk.

Tuba Márta (PhD, tanár, Gárdonyi Géza Általános és Középfiskola, Érd): Történetek a dzsungelből – Kipling könyvben és filmvászonon. Az előadás Joseph Rudyard Kipling A dzsungel könyve c. regényét és annak Korda Zoltán rendezte filmváltozatát elemzi jeltudományi szempontból. Kipling kétrészes regényt írt a dzsungelről: A dzsungel könyv és Az új dzsungel-könyv 1930-ban jelent meg Benedek Marcell fordításában, tehát a magyar olvasóközönség ismerhette a teljes művet az 1942-es amerikai filmfeldolgozás idején. A film kettős elbeszélő keretbe helyezi a történetet, amivel a figyelmet a meseszerűségeire irányítja. A forgatókönyv a regénynek azokra a fejezeteire épül, amelyekben Maugli visszatér az emberek világába, és a hősmesékhez hasonlóan megküzd a tigrissel, megszerzi a Király Kincsét, majd megmenti szüleit a falu bosszújától. A forgatókönyv a középső fejezetet az Ali baba és a negyven rabló mesetípussá adaptálja. A regény nem ezeket a közismert epikus fordulatokat helyezi a középpontba, inkább megismerteti az olvasót a természetes jelek gazdagságával, főként a nyomolvasás indexikus jeleivel. Kipling élete akkor ér véget – véletlenül vagy szimbolikusan –, amikor V. György királyé, 1936-ban. Az író élete és pályája egybeesett a brit világbirodalom viktoriánus-edwardiánus-georgiánus tündöklésével és bukásával. A regény szövegvilágát meghatározó dzsungel törvénye megegyezik a birodalom bibliai alapokon nyugvó rendjével: őszegység, testvérgyilkosság, szétválás, soknyelvűség, harc stb. Korda Zoltán filmje a regénynél idealizáltabban mutatja be a fehér ember uralkodói felelősségét, de mindkét művészeti alkotás kiáll a teremtett világ változatosságára, a mértékletesség (fenntarthatóság), a békében egymás mellett élés megbecsüléséért.

Varga Anna (egyetemi docens, METU-ART Mozgóképfelügyelő Tanszék): A (mai) film szimbolikája könyvsorozat megjelenésének története. Találkozva film iránt érdeklődőkkel vagy olvasva írásaikat, sokszor ütköztem találgatásokba, feltételezésekbe vagy konkrét "információkba", melyek a könyvsorozat megjelenésére, kiadására, terjesztésére vonatkoztak, jellemzőjük – a helyzetből adódóan – a mellélövés volt, és természetesen voltak, akik kérdeztek, ez nyilván szóban zajlott, nekik mindig próbáltam röviden a főbb dolgokat elmesélni, de ezek magánbeszélgetések voltak, úgyhogy publikus és tényeken alapuló információ a könyvsorozat "életéről" nem volt – eddig. Ezért nem is csoda, hogy találgatások voltak tényként előadva, ezen a helyzeten szeretnék most változtatni, és azért is gondolom publikus megjelenésre érdemesnek ezt a történetet, mert leginkább az "orvosi ló" esetéhez hasonlít, vagy éppen a "cseppben a tenger" elv igaz rá, jól mutatja a mai magyar humán értelmiség kiszolgáltatott helyzetét, azt, mennyire könnyűnek ítéltetik meg még a fajsúlyos gondolat is, mennyire nem képvisel eladható értéket, mennyire könnyű lesöpörni, semmivé tenni, mármint azok szemszögéből, akik a szellemi és anyagi források felett uralkodnak, számukra mennyire nem tényező, mennyire nem jelent semmit a szellemi erő, még a leggyengébb hivatkozási alap szintjét sem üti meg, világok választják el attól a szférától, "ami számít", aminek a létrejöttét segítik. Persze ez nem újkeletű probléma és nem is magyar sajátosság, feltehetően mióta

"világ a világ" így van, úgyhogy ebből a szempontból legfeljebb azt lehet megállapítani, semmi sem változik. Mint minden történet, az enyém is szubjektív lesz, hiszen döntés, mire helyezem a hangsúlyt, egyáltalán mit veszek észre, mit feltételezek, lehet, hogy igazam van, de az is lehet, hogy nincs, mit rövidítek, mit hagyok el, mit fejtök ki, ez mind-mind sok-sok apróbb vagy nagyobb döntés eredménye, úgyhogy a történetem, ahogy egyetlen történet sem lehet az, nyilván nem objektív, ezzel együtt mind Király Jenőhöz, mind a könyvsorozathoz, mind társadalmunkhoz adalék.

Varga Sébastien (egyetemi hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Zsigmond Vilmos Mozgóképművészeti Intézet): Balladák a filmvásznon – Arany János Tetemre hívás című versének filmes változatai. Már a némafilmes korszak alkotóit is meghihette a költő méltán híres verse, amelynek az azóta eltelt több mint száz év alatt számos mozgóképi feldolgozása született. A versfilm hatalmas szabadságot ad az alkotóknak a film formanyelvével való kísérletezésre. A vers szövegét egyéni módon interpretálhatják, teret engedhetnek az irodalmi szövegek saját vizuális látásmódjukon való kifejezésére. A versfilmekben a szöveg, a kép és a hang fúziója által asszociációk végtelen kombinációs sorozata indulhat meg, és az eredeti művön alapuló olyan új alkotás jöhet létre, amely kifejezőmódjában és hatásmechanizmusában is eltér a narratív filmek szabályrendszerétől. Az előadás a versfilmben rejlő formanyelvi lehetőséget mutatja be Arany János Tetemre hívás című balladájának filmes változatain keresztül.

Veress Ferenc (művészettörténész, Színház- és Filmművészeti Egyetem Németh Antal Drámaelméleti Intézet): Az Ermitázs mint az emlékezet őrzője Szokurov „Orosz bárka” című filmjében. Szokurov „Orosz bárka” című filmje leginkább a(z orosz) kultúra szerelmeseinek szánt alkotás, amelyben számos utalásra lelhetünk Oroszország múltjából. Feltűnik például a filmben a Szentpétervárt alapító Nagy Péter, az Ermitázst építő Nagy Katalin, a Téli Palotában élő és követeket fogadó I. és II. Miklós orosz cár, családjával. A film folyamatosan rákérdez az orosz és a nyugati kultúra viszonyára: mit köszönhetünk a Nyugatnak, mennyiben vagyunk eredetiek, mi oroszok? A film valódi főszereplője mégis az Ermitázs, a Téli Palota és gyűjteményei, valamint a kamera, amely mágikus mozgásával vezeti a tekintetünket, s bár nincs benne vágás (!), nincs benne törés sem. Nem hatnak zavaróan a múltba nyíló ajtók, a modern ruhába öltözött látogatók, a kosztümös múzeumigazgatók, teremőrök. Művészettörténészként különösen izgalmasnak tartom a mű és befogadó között megjelenített kapcsolatot, vagyis azt, hogyan hatnak a műalkotások a 19. századi időutazóra és mit üzennek a mai szemlélőnek? Mintegy húsz perces, vetített képes előadásomban ezekre a problémákra keresem a választ.

Vesszős Balázs (egyetemi adjunktus, Nyíregyházi Egyetem): A film nyelvi és kulturális közvetítő szerepe a nyelvoktatásban. A mozgókép villámgyorsan vált a világ egyik elsődleges kommunikációs eszközévé, amely térhódítása egyaránt jelentős következményekkel jár a társadalomra és az oktatásra. Hiteles nyelvi inputot és autentikus tananyagforrást biztosítanak, továbbá természetes beszédmóddal, idiomatikus kifejezésekkel és kulturális háttérrel ismertetik meg a tanulókat (Gilmore 2007). A filmek emellett megfelelnek a különböző tanulási stílusoknak is, így tantermi körülmények között is sokoldalúan felhasználhatók (Reid 1987). Az előadásban megvizsgálom a film nyelvoktatásban betöltött szerepét, annak vitathatatlan előnyeit, valamint bemutatom, hogyan lehet a filmet sikeresen integrálni a nyelvórákba. Ennek során útmutatást adok a játékfilmek, a klipek és a rövidfilmek nyelvoktatásban történő kritikus és kreatív felhasználásához. Gilmore, Alex 2007. Authentic materials and authenticity in foreign language learning. *Language Teaching* 40 (2): 97–118; Reid, Joy 1987. The learning style preferences of ESL students. *TESOL Quarterly* 21 (1): 87–109.

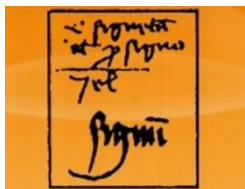
Záhonyi-Ábel Márk (egyetemi adjunktus, EKKKE): Könyv-képek. A könyv motívuma Köbli Norbert múltábrázoló játékfilmjeiben. Köbli Norbert a kortárs magyar játékfilmkészítés meghatározó alakja. Az elmúlt másfél évtizedben forgatókönyvíróként jelentős szerepet játszott olyan hazai múltábrázoló játékfilmek kidolgozásában, mint A vizsga (2011; Bergendy Péter), a Szabadság – Különjártat (2013; Fazakas Péter), A berni követ (2014; Szász Attila), a Félvilág (2015; Szász Attila), a Szürke senkik (2016; Kovács István), az Árulók (2017; Fazakas Péter), az Örök tél (2018; Szász Attila), a Trezor (2018; Bergendy Péter), az Apró mesék (2019; Szász Attila), A játszma (2022; Fazakas Péter) vagy a Blokád (2022; Tóser Ádám – kreatív producer: Köbli Norbert). Az előadás célja, hogy a fenti vizsgálati korpusz alapján megvizsgálja, hogy a könyv motívuma milyen módon jelenik meg az adott alkotásokban. Ez lehetőséget ad a könyvvel (mint egyedi tárggyal, és mint általános fogalommal) kapcsolatos verbális és vizuális reflexiók bemutatására, a könyvek szerepének elemzésére a mozgóképek cselekményvilágában, valamint az alkotói önreflexió kereteinek értelmezésére (egy forgatókönyvíró hogyan reprezentálja a könyv motívumát az általa írt mozgóképekben?).

***

Tagdíjfizetés (2024): Kérjük, hogy tagdíját átutalással fizesse be a következő bankszámlaszámra: Magyar Szemiotikai Társaság, OTP 11705008-20423070. A tagdíj 2015. május 6-ától változatlan, azaz: 1000 Ft/év.

Támogatók, együttműködő partnerek:

A Szemiotikai Tájékoztató online megjelenését 2012-től támogatja a Nemzeti Kulturális Alap. Együttműködő partnerek: Bolyai Műhely Alapítvány, ELTE BTK, ELTE szemiotika MA, PKÜ Kazinczy Műhely, Magyar Nyelvstratégiai Kutatócsoport, Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, MTA Művelődéstörténeti Osztályközi Bizottsága/Szemiotikai munkabizottság

MAGYAR NYELVI
SZOLGÁLTATÓ IRODA
e-nyelv.hu